HOTĂRÂREA CURȚII (marea cameră)

9 noiembrie 2010 *

În cauza C-137/08,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Budapesti II. és III. kerületi bíróság (Ungaria), prin decizia din 27 martie 2008, primită de Curte la 7 aprilie 2008, în procedura

VB Pénzügyi Lízing Zrt.

împotriva

Ferenc Schneider,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts și J.-C. Bonichot, președinți de cameră, doamna R. Silva de Lapuerta (raportor), domnii M. Ilešič, J. Malenovský, U. Lõhmus, E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen și doamna P. Lindh, judecători,

* Limba de procedură: maghiara.

avocat general: doamna V. Trstenjak,
grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru guvernul ungar, de doamnele J. Fazekas, R. Somssich și K. Borvölgyi, precum și de domnul M. Fehér, în calitate de agenți;

— pentru Irlanda, de domnul D. J. O'Hagan, în calitate de agent, asistat de domnul A. M. Collins, SC;

— pentru guvernul spaniol, de domnul J. López-Medel Báscones, în calitate de agent;

— pentru guvernul olandez, de doamna C. M. Wissels, în calitate de agent;

— pentru guvernul Regatului Unit, de domnii S. Ossowski și L. Seeboruth, în calitate de agenți, precum și de domnul T. de la Mare, barrister;

— pentru Comisia Europeană, de domnii B. D. Simon și W. Wils, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 6 iulie 2010,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Directivei 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273, denumită în continuare „directiva").

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între VB Pénzügyi Lízing Zrt. (denumită în continuare „VB Pénzügyi Lízing"), pe de o parte, și domnul Schneider, pe de altă parte, în legătură cu o cerere de somație de plată.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene are următorul cuprins:

„În cazurile prevăzute la articolul 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, decizia instanței naționale care își suspendă procedura și sesizează Curtea de Justiție este notificată Curții de către instanța națională respectivă. Această decizie este apoi notificată de către grefierul Curții părților în cauză, statelor membre și Comisiei, precum și instituției, organului, oficiului sau agenției Uniunii care a adoptat actul a cărui valabilitate sau interpretare este contestată.

În termen de două luni de la data ultimei notificări, părțile, statele membre, Comisia și, dacă este cazul, instituția, organul, oficiul sau agenția Uniunii care a adoptat actul a cărui valabilitate sau interpretare este contestată au dreptul de a depune la Curte memorii sau observații scrise.

[…]”

4 Directiva are ca obiect, potrivit articolului 1 alineatul (1), „apropiere[a] actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor și un consumator”.

5 Articolul 3 alineatele (1) și (2) din directivă prevede:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

[…]"

6 Articolul 3 alineatul (3) din directivă face trimitere la anexă, care cuprinde o „listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive". Punctul 1 din această anexă menționează „[c]lauzele care au ca obiect sau ca efect:

[...]

(q) excluderea sau obstrucționarea dreptului consumatorului de a introduce acțiuni în justiție sau de a exercita orice altă cale de atac [...]".

7 Potrivit articolului 6 alineatul (1) din directivă:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive."

8 Articolul 7 alineatele (1) și (2) din directivă prevede:

„(1) Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori.

(2) Mijloacele menționate la alineatul (1) cuprind dispozițiile în conformitate cu care persoanele sau organizațiile care au, în temeiul legislației interne, un interes legitim în protecția consumatorilor pot introduce o acțiune în justiție sau în fața organismelor administrative competente, în conformitate cu legislația internă în cauză, pentru a obține o decizie care să stabilească dacă clauzele contractuale elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive, astfel încât să poată aplica mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea acestor clauze în continuare."

Dreptul național

9 La data situației de fapt din acțiunea principală, erau aplicabile Codul civil, în versiunea sa rezultând din Legea nr. III din 2006, și Decretul guvernamental nr. 18/1999 privind clauzele care trebuie considerate abuzive în contractele încheiate cu un consumator.

10 Potrivit articolului 209/A alineatul (2) din Codul civil, într-un contract încheiat cu un consumator, este nulă o clauză abuzivă stabilită fie sub forma unei clauze contractuale generale, fie în prealabil și în mod unilateral de către cocontractantul consumatorului fără ca această clauză să fi fost negociată individual.

11 Decretul guvernamental nr. 18/1999 clasifică clauzele contractuale în două categorii. Din prima categorie fac parte clauzele contractuale a căror stipulare în contractele încheiate cu consumatorii este interzisă și care sunt, în consecință, nule de drept. A doua categorie cuprinde clauzele considerate abuzive până la proba contrară, autorul unei astfel de clauze putând răsturna această prezumție.

12 Articolul 155/A alineatul 2 din Legea privind procedura civilă prevede:

„Tribunalul decide prin ordonanță să sesizeze Curtea de Justiție a Comunităților Europene cu o întrebare preliminară și în același timp suspendă judecarea cauzei. Tribunalul formulează în ordonanță întrebarea adresată Curții de Justiție pentru obținerea unei decizii cu titlu preliminar și comunică situația de fapt și legislația ungară relevante

în măsura necesară pentru a permite Curții să răspundă la întrebarea adresată. Tribunalul notifică ordonanța Curții de Justiție și o trimite simultan, pentru informare, ministrului responsabil de portofoliul justiției."

13 Potrivit articolului 164 alineatul 1 din legea menționată, sarcina probei elementelor de fapt necesare pentru soluționarea litigiului incumbă, ca regulă generală, părții care are interesul ca instanța să le rețină ca fiind dovedite. Alineatul 2 al aceluiași articol prevede că instanța poate dispune din oficiu măsuri de cercetare judecătorească dacă legea permite acest lucru.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

14 La 14 aprilie 2006, părțile din acțiunea principală au încheiat un contract de împrumut pentru finanțarea cumpărării unei mașini.

15 În momentul în care domnul Schneider nu și-a mai respectat obligațiile contractuale, VB Pénzügyi Lízing a reziliat acest contract de împrumut și a sesizat instanța de trimitere în scopul de a obține rambursarea unei creanțe în valoare de 317 404 HUF, precum și plata dobânzilor aferente sumei neplătite și a cheltuielilor.

16 VB Pénzügyi Lízing nu a introdus cererea de somație de plată în fața instanței competente în raza căreia are reședința domnul Schneider, ci s-a prevalat de clauza de stabilire a instanței competente cuprinsă în contractul de împrumut, care conferă instanței de trimitere competența de a se pronunța în legătură cu un eventual litigiu între părți.

17 Somația solicitată a fost pronunțată în cadrul unei proceduri numite „grațioasă", care nu impune ca instanța în cauză să organizeze o ședință sau să audieze partea adversă. La adoptarea acestei somații, instanța de trimitere nu a analizat competența sa teritorială și nici clauza de stabilire a instanței competente cuprinsă în contractul de împrumut.

18 Domnul Schneider a formulat o opoziție împotriva acestei somații de plată în fața instanței de trimitere, fără a preciza totuși motivele acestei opoziții. Această opoziție a avut drept consecință juridică faptul că procedura a devenit contencioasă, aceasta desfășurându-se astfel în conformitate cu dispozițiile de drept comun ale procedurii civile.

19 Instanța menționată a constatat că domnul Schneider nu avea reședința în raza sa teritorială, deși normele de procedură civilă prevăd că instanța competentă din punct de vedere teritorial pentru a se pronunța asupra unui litigiu precum cel cu care a fost sesizată este instanța în raza căreia se află reședința pârâtului.

20 În aceste condiții, Budapesti II. és III. kerületi bíróság a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Protecția garantată consumatorilor prin [d]irectiv[ă] [...] impune ca instanța națională să se pronunțe din oficiu, chiar în lipsa unei cereri în acest sens – și indiferent de caracterul contencios sau grațios al procedurii –, cu privire la caracterul abuziv al unei clauze contractuale invocate în fața sa, în cadrul examinării propriei competențe teritoriale?

2) În măsura în care se impune un răspuns afirmativ la prima întrebare, care sunt criteriile pe care instanța națională le poate lua în considerare în cadrul acestei examinări, în special atunci când o clauză contractuală nu prevede competența teritorială a instanțelor în raza cărora se află sediul vânzătorului sau al furnizorului, ci a instanțelor corespunzătoare altor circumscripții, cu toate că se află în apropierea acestui sediu?

3) Articolul 23 primul paragraf din [Statutul Curții] exclude posibilitatea ca instanța națională care declanșează o procedură a întrebărilor preliminare să informeze simultan despre aceasta, din oficiu, ministrul din statul său membru responsabil de portofoliul justiției?"

Procedura în fața Curții

21 Prin decizia președintelui Curții din 13 februarie 2009, soluționarea cauzei a fost suspendată până la pronunțarea Hotărârii din 4 iunie 2009, Pannon GSM (C-243/08, Rep., p. I-4713).

22 Ca urmare a pronunțării acestei hotărâri, instanța de trimitere a comunicat Curții la 2 iulie 2009 că nu mai considera necesar ca aceasta să răspundă la prima și la a doua dintre întrebările adresate în decizia din 27 martie 2008. În schimb, această instanță a arătat că urmărea să obțină un răspuns la a treia întrebare.

23 În plus, instanța menționată ridică problema rolului Curții în garantarea aplicării uniforme în toate statele membre a nivelului de protecție a drepturilor consumatorilor prevăzut de directivă. În această privință, instanța declară că deduce de la

punctele 34 și 35 din Hotărârea Pannon GSM, citată anterior, că specificitatea procedurii jurisdicționale care se desfășoară în cadrul dreptului național între vânzător sau furnizor și consumator nu poate constitui un element de natură să afecteze protecția juridică de care trebuie să beneficieze consumatorul în temeiul dispozițiilor directivei. Ar rezulta în special de la punctele 34 și 35 menționate că instanța națională are obligația de a examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale de îndată ce dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest sens.

24 Or, în opinia instanței de trimitere, indicațiile formulate de Curte la punctele relevante din Hotărârea Pannon GSM, citată anterior, nu ar permite soluționarea problemei dacă instanța națională nu poate examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale decât în momentul în care dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest sens sau dacă, dimpotrivă, examinarea din oficiu a acestui caracter abuziv implică de asemenea că, în acest cadru, instanța națională are obligația de a stabili din oficiu elementele de drept și de fapt necesare pentru examinarea menționată.

25 Având în vedere aceste considerații, Budapesti II. és III. kerületi bíróság a decis să adreseze Curții, cu titlu suplimentar, următoarele întrebări preliminare:

„1) Competența Curții prevăzută la articolul [267 TFUE] include și atribuția de a interpreta noțiunea «clauză abuzivă» menționată la articolul 3 alineatul (1) din [d] irectiv[ă] [...], precum și clauzele enumerate în anexa la această directivă?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare care are ca obiect o astfel de interpretare poate – în interesul aplicării uniforme în toate statele membre a nivelului de protecție a drepturilor consumatorilor garantat de [d]irectiv[ă] [...] – să urmărească să se stabilească aspectele de care poate sau trebuie să țină seama instanța națională în cazul

aplicării criteriilor generale prevăzute de directivă în privința unei clauze individuale specifice?

3) În cazul în care instanța națională, chiar și atunci când părțile nu au formulat o solicitare în acest sens, constată ea însăși eventualul caracter abuziv al unei clauze contractuale, aceasta poate să efectueze o cercetare judecătorească din oficiu în vederea stabilirii elementelor de fapt și de drept necesare, în cazul în care, conform dreptului procedural național, probele pot fi administrate numai la cererea părților?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la a treia întrebare adresată inițial

26 Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere ridică problema dacă articolul 23 primul paragraf din Statutul Curții se opune unei dispoziții de drept național care prevede că instanța care inițiază o procedură de trimitere preliminară informează simultan, din oficiu, în legătură cu acest aspect ministrul responsabil de portofoliul justiției.

27 În această privință, trebuie să se arate că articolul 23 primul paragraf din Statutul Curții, care prevede că decizia instanței naționale care își suspendă procedura și sesizează Curtea este notificată acesteia de către instanța națională respectivă și că această decizie este apoi notificată de către grefierul Curții, printre altele și după caz, părților în cauză, statelor membre și Comisiei, precum și altor instituții, organe, oficii

sau agenții ale Uniunii, nu cuprinde nicio indicație referitoare la alte măsuri de informare care pot fi adoptate de instanța națională în contextul deciziei sale de a sesiza Curtea cu o trimitere preliminară.

28 Pentru a răspunde la întrebarea adresată, trebuie subliniat că sistemul stabilit prin articolul 267 TFUE în vederea asigurării unității de interpretare a dreptului Uniunii în statele membre instituie o cooperare directă între Curte și instanțele naționale printr-o procedură independentă de orice inițiativă a părților (a se vedea Hotărârea din 10 iulie 1997, Palmisani, C-261/95, Rec., p. I-4025, punctul 31, Hotărârea din 12 februarie 2008, Kempter, C-2/06, Rep., p. I-411, punctul 41, și Hotărârea din 16 decembrie 2008, Cartesio, C-210/06, Rep., p. I-9641, punctul 90).

29 Astfel, trimiterea preliminară se întemeiază pe un dialog între instanțe, a cărui declanșare depinde în întregime de aprecierea pe care o face instanța națională asupra pertinenței și necesității trimiterii menționate (a se vedea Hotărârile citate anterior Kempter, punctul 42, și Cartesio, punctul 91).

30 Ținând cont de aceste principii care stau la baza mecanismului trimiterii preliminare și având în vedere întrebarea adresată, este important să se determine dacă obligația de informare despre care este vorba poate avea o influență asupra posibilităților pe care le au instanțele naționale în temeiul articolului 267 TFUE.

31 În această privință, nu rezultă că o obligație precum cea în cauză în acțiunea principală poate fi considerată o ingerință în mecanismul de dialog jurisdicțional prevăzut la articolul 267 TFUE.

32 Astfel, obligația ce revine instanțelor naționale ale statului membru vizat de a informa ministrul justiției în momentul transmiterii către Curte a deciziei de trimitere nu constituie o condiție pentru o astfel de trimitere. Așadar, ea nu poate avea o influență asupra dreptului instanțelor menționate de a formula o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare și nici nu poate aduce atingere prerogativelor conferite acestora în temeiul articolului 267 TFUE.

33 Pe de altă parte, nu rezultă că o eventuală încălcare a acestei obligații de informare determină consecințe juridice care pot afecta procedura prevăzută la articolul 267 TFUE.

34 În plus, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 74 din concluzii, nu a fost prezentat niciun indiciu din care s-ar putea deduce că, din cauza obligației de informare menționate, instanțele naționale ale statului membru vizat ar putea fi descurajate să sesizeze Curtea cu o trimitere preliminară.

35 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a treia întrebare adresată inițial că articolul 23 primul paragraf din Statutul Curții nu se opune unei dispoziții de drept național care prevede că instanța care inițiază o procedură de trimitere preliminară informează simultan, din oficiu, în legătură cu acest aspect ministrul responsabil de portofoliul justiției în statul membru vizat.

Cu privire la prima și la a doua întrebare adresate cu titlu suplimentar

36 Prin intermediul acestor întrebări, care trebuie examinate împreună, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că sunt de competența Curții interpretarea noțiunii „clauză abuzivă” menționate la articolul 3 alineatul (1) din directivă și în anexa la aceasta, precum și criteriile pe care

instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile directivei.

37 Pentru a se răspunde la întrebările menționate, trebuie amintit că procedura prevăzută la articolul 267 TFUE este un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale, cu ajutorul căruia Curtea furnizează acestora elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiilor asupra cărora urmează să se pronunțe (a se vedea printre altele Hotărârea din 8 noiembrie 1990, Gmurzynska-Bscher, C-231/89, Rec., p. I-4003, punctul 18, și Hotărârea din 12 martie 1998, Djabali, C-314/96, Rec., p. I-1149, punctul 17).

38 În ceea ce privește dispozițiile de drept al Uniunii care pot face obiectul unei hotărâri a Curții în temeiul articolului 267 TFUE, trebuie amintit că aceasta este competentă să se pronunțe asupra interpretării tratatelor și a actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii fără nicio excepție (a se vedea Hotărârea din 13 decembrie 1989, Grimaldi, C-322/88, Rec., p. 4407, punctul 8, și Hotărârea din 11 mai 2006, Friesland Coberco Dairy Foods, C-11/05, Rec., p. I-4285, punctele 35 și 36).

39 Prin urmare, în ceea ce privește o reglementare din sfera dreptului Uniunii, o instanță națională poate solicita Curții să interpreteze noțiunile ce figurează într-un instrument de drept derivat, precum noțiunea „clauză abuzivă” prevăzută de directivă și de anexa la aceasta.

40 În această privință, Curtea a statuat că articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 alineatul (1) din directivă definesc, în ansamblul lor, criteriile generale care permit aprecierea caracterului abuziv al clauzelor contractuale supuse dispozițiilor directivei (a se vedea Hotărârea din 3 iunie 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, Rep., p. I-4785, punctul 33 și jurisprudența citată).

41 Pe de altă parte, o întrebare asemănătoare a fost adresată în cadrul trimiterii preliminare care a condus la pronunțarea Hotărârii Pannon GSM, citată anterior, în sensul că, în cauza aflată la originea acestei hotărâri, instanța de trimitere solicita Curții să îi furnizeze indicații în legătură cu elementele pe care instanța națională trebuie să le aibă în vedere pentru aprecierea caracterului eventual abuziv al unei clauze contractuale.

42 În această privință, Curtea, la punctele 37-39 din hotărârea menționată, a arătat că articolul 3 din directivă nu definește decât în mod abstract elementele care conferă caracter abuziv unei clauze contractuale care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale, că anexa la care face trimitere articolul 3 alineatul (3) din directivă nu conține decât o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive și că, potrivit articolului 4 din directivă, caracterul abuziv al unei clauze contractuale trebuie apreciat luându-se în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea acestuia.

43 În aceste condiții, Curtea, în răspunsul pe care l-a formulat la întrebarea menționată, a precizat că revine instanței naționale obligația de a determina dacă o clauză contractuală întrunește criteriile necesare pentru a fi calificată drept „abuzivă" în sensul articolului 3 alineatul (1) din directivă și că, în acest fel, instanța națională trebuie să aibă în vedere faptul că o clauză dintr-un contract încheiat între un consumator și un vânzător sau un furnizor, care este inserată fără să fi făcut obiectul unei negocieri individuale și care conferă competență exclusivă instanței în raza căreia se află sediul social al vânzătorului sau al furnizorului, poate fi considerată drept abuzivă (a se vedea Hotărârea Pannon GSM, citată anterior, punctul 44).

44 Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare adresate cu titlu suplimentar că articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că sunt de competența Curții interpretarea noțiunii „clauză abuzivă", menționată la articolul 3 alineatul (1) din directivă și în anexa la aceasta, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu

dispozițiile directivei, avându-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe.

Cu privire la a treia întrebare adresată cu titlu suplimentar

45 Prin intermediul acestei întrebări, care este redactată în termeni foarte generali, instanța de trimitere urmărește să determine responsabilitățile care îi revin, în temeiul dispozițiilor directivei, începând din momentul în care se ridică problema de a stabili eventualul caracter abuziv al unei clauze contractuale prin care i se atribuie competență jurisdicțională teritorială exclusivă. Instanța națională întreabă în special dacă, într-o astfel de situație, are obligația de a efectua o cercetare judecătorească din oficiu în vederea stabilirii elementelor de fapt și de drept necesare pentru aprecierea existenței unei astfel de clauze, în cazul în care dreptul național nu prevede o astfel de cercetare decât la solicitarea uneia dintre părți.

46 Pentru a răspunde la întrebarea adresată, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, sistemul de protecție pus în aplicare prin directivă se bazează pe ideea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de un vânzător sau un furnizor în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl conduce la adeziunea la condițiile redactate în prealabil de către vânzător sau furnizor, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora (a se vedea Hotărârea din 27 iunie 2000, Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, C-240/98-C-244/98, Rec., p. I-4941, punctul 25, Hotărârea din 26 octombrie 2006, Mostaza Claro, C-168/05, Rec., p. I-10421, punctul 25, precum și Hotărârea din 6 octombrie 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, Rep., p. I-9579, punctul 29).

47 Curtea a statuat de asemenea că, având în vedere o astfel de situație de inferioritate, articolul 6 alineatul (1) din directiva menționată prevede că o clauză abuzivă nu creează obligații pentru consumator. Astfel cum reiese din jurisprudență, este vorba despre o dispoziție imperativă care urmărește să substituie echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților printr-un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceste părți (a se vedea Hotărârile citate anterior Mostaza Claro, punctul 36, și Asturcom Telecomunicaciones, punctul 30).

48 Pentru a asigura protecția urmărită de directivă, Curtea a subliniat că situația de inegalitate care există între consumator și vânzător sau furnizor nu poate fi compensată decât printr-o intervenție pozitivă, exterioară părților la contract (a se vedea Hotărârile citate anterior Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, punctul 27, Mostaza Claro, punctul 26, precum și Asturcom Telecomunicaciones, punctul 31).

49 Astfel, în cadrul atribuțiilor care îi revin în temeiul dispozițiilor directivei, instanța națională trebuie să verifice dacă o clauză din contractul care face obiectul litigiului cu care este sesizată intră în domeniul de aplicare al acestei directive. În caz afirmativ, instanța menționată este obligată să aprecieze, dacă este cazul din oficiu, această clauză în raport cu cerințele privind protecția consumatorului prevăzute de directiva menționată.

50 În ceea ce privește prima fază a examinării ce trebuie efectuată de instanța națională, rezultă din dispozițiile coroborate ale articolelor 1 și 3 din directivă că aceasta se aplică oricărei clauze prin care se stabilește competența jurisdicțională teritorială exclusivă, ce figurează într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator și nu a făcut obiectul unei negocieri individuale.

51 Pentru a garanta eficacitatea protecției consumatorilor urmărită de legiuitorul Uniunii, instanța națională trebuie, prin urmare, în toate cazurile și indiferent de normele de drept intern, să determine dacă clauza în litigiu a făcut sau nu a făcut obiectul unei negocieri individuale între un vânzător sau un furnizor și un consumator.

52 În ceea ce privește a doua fază a examinării menționate, trebuie să se constate că clauza contractuală care face obiectul litigiului principal prevede, astfel cum a arătat instanța de trimitere, competența teritorială exclusivă a unei instanțe care nu este instanța în raza căreia are reședința pârâtul și nici cea în raza căreia se află sediul reclamantei, ci cea care se află în apropierea sediului acesteia din urmă atât pe plan geografic, cât și din punctul de vedere al posibilităților de transport.

53 În ceea ce privește o clauză care a fost inserată fără a face obiectul unei negocieri individuale într-un contract încheiat între un consumator și un vânzător sau un furnizor și care conferă o competență exclusivă instanței în raza căreia era situat sediul vânzătorului sau al furnizorului, Curtea a statuat, la punctul 24 din Hotărârea Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, citată anterior, că o astfel de clauză trebuie considerată abuzivă în sensul articolului 3 din directivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

54 Trebuie să se arate că clauza la care se referă întrebarea instanței naționale în acțiunea principală, la fel ca și o clauză care are ca obiect conferirea competenței, pentru toate litigiile care decurg din contract, instanței în raza căreia se află sediul vânzătorului sau al furnizorului, creează în sarcina consumatorului obligația de a se supune competenței exclusive a unei instanțe care poate fi departe de domiciliul său, ceea ce poate face mai dificilă prezentarea sa în fața acesteia. În cazul unor litigii având ca obiect sume limitate, cheltuielile implicate în sarcina consumatorului pentru a compărea în fața instanței s-ar putea dovedi disuasive și l-ar putea determina pe acesta să renunțe la orice acțiune în justiție sau la orice apărare. O astfel de clauză intră, așadar, în categoria celor având ca obiect sau ca efect excluderea sau obstrucționarea dreptului consumatorului de a introduce acțiuni în justiție, categorie prevăzută la punctul 1 litera (q) din anexa la directivă (a se vedea Hotărârea Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, citată anterior, punctul 22).

55 În plus, o astfel de clauză de stabilire a competenței jurisdicționale exclusive permite vânzătorului sau furnizorului gruparea tuturor litigiilor aferente activității sale profesionale în fața unei singure instanțe, care nu este cea în raza căreia are reședința consumatorul, ceea ce facilitează în același timp organizarea prezentării vânzătorului sau a furnizorului menționat în instanță și o face mai puțin oneroasă (a se vedea în acest sens Hotărârea Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, citată anterior, punctul 23).

56 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a treia întrebare adresată cu titlu suplimentar că instanța națională trebuie să dispună din oficiu măsuri de cercetare judecătorească pentru a stabili dacă o clauză prin care se atribuie competență jurisdicțională teritorială exclusivă, ce figurează în contractul care face obiectul unui litigiu cu care este sesizată și care a fost încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, intră în domeniul de aplicare al directivei și, în caz afirmativ, trebuie să aprecieze din oficiu eventualul caracter abuziv al unei astfel de clauze.

Cu privire la cheltuielile de judecată

57 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) Articolul 23 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene nu se opune unei dispoziții de drept național care prevede că instanța care inițiază o procedură de trimitere preliminară informează simultan, din oficiu, în legătură cu acest aspect ministrul responsabil de portofoliul justiției în statul membru vizat.

2) **Articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că sunt de competența Curții de Justiție a Uniunii Europene interpretarea noțiunii „clauză abuzivă”, menționată la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și în anexa la aceasta, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile acestei directive, având-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe.**

3) **Instanța națională trebuie să dispună din oficiu măsuri de cercetare judecătorească pentru a stabili dacă o clauză prin care se atribuie competență jurisdicțională teritorială exclusivă, ce figurează în contractul care face obiectul unui litigiu cu care este sesizată și care a fost încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, intră în domeniul de aplicare al Directivei 93/13 și, în caz afirmativ, trebuie să aprecieze din oficiu eventualul caracter abuziv al unei astfel de clauze.**

Semnături